

Yttrande över betänkandet Offentlighetsprincipen eller insynslag - Allmänhetens insyn i enskilda aktörer inom skolväsendet (SOU 2024:28) och den kompletterande promemorian Offentlighetsprincipen med lättnadsregler för mindre enskilda huvudmän i skolväsendet

Stadsmissionens Skolstiftelse (nedan "Skolstiftelsen") grundades 1992 av Stockholms Stadsmission. Stiftelsen har som mål att, inom ramen för Stockholms Stadsmissions allmänna ändamålsbestämmelser, bedriva utbildningsverksamhet i enlighet med aktuella föreskrifter för fristående skolor. Skolstiftelsen är en idéburen organisation som driver sex gymnasieskolor, en anpassad gymnasieskola och en yrkeshögskola. Stiftelsen har ett allmännyttiga ändamål och har ingen vinstutdelning.

Skolstiftelsen har fått möjlighet att yttra sig över betänkandet Offentlighetsprincipen eller insynslag - Allmänhetens insyn i enskilda aktörer inom skolväsendet (SOU 2024:28) och promemorian Offentlighetsprincipen med lättnadsregler för mindre enskilda huvudmän i skolväsendet.

Sammanfattningsvis bedömer vi att förslagen i betänkandet och promemorian riskerar att leda till försämrade förutsättningar för många förskole- och skolhuvudmän. Nedan följer våra huvudsakliga synpunkter:

Administrativ börda

Införandet av offentlighetsprincipen skulle leda till en betydande ökning av den administrativa bördan för skolhuvudmän (med bland annat diarieföring, arkivering, rättighet att begära ut dokument). Konsekvensen blir att viktiga resurser omfördelas från det pedagogiska uppdraget, vilket direkt skulle påverka kvaliteten på undervisningen och försvåra arbetet med att skapa en bra lärandemiljö.

Skolstiftelsen bedömer att detta regelverk i praktiken skulle gynna de största aktörerna och riskerar att skapa en obalanserad konkurrenssituation där många mindre och medelstora

aktörer saknar de administrativa resurser som krävs för att möta de ökade kraven. Utredningens förslag gynnar i praktiken en vidareetablering av marknadens största huvudmän på bekostnad av mindre och medelstora aktörer och medför konsekvenser som inte står i proportion till de syften som regeringen avser med direktivet.

En annan aspekt som Skolstiftelsen vill lyfta fram är att den administrativa bördan ofta tenderar att ackumuleras över tid. Nya regler och krav leder till att dokumentationsarbetet successivt ökar, vilket skapar en komplexitet som blir allt svårare att hantera. Det finns också en risk att en ökad administration minskar möjligheterna för skolor att vara flexibla och anpassa sig till förändringar i samhället och utbildningssektorn. Detta kan leda till en stelbent skolverksamhet som inte kan möta elevernas individuella behov i samma utsträckning.

Införandet av det föreslagna regelverket innebär ökade administrativa arbetsuppgifter och kostnader som kommer att leda till omfördelning av befintliga resurser och i första hand drabba elever och personal. Dessa konsekvenser är inte i enlighet med regeringens direktiv om "Minskad administrativ börda för förskollärare och lärare" (Dir. 2023:72) samt "Bättre förutsättningar för rektorerna inom skolväsendet" (Dir. 2024:48), där syftet är att professionernas administrativa börda ska minskas och bättre förutsättningar för att utföra kärnuppgiften skapas.

Begränsade fördelar med ökad insyn

Även om Skolstiftelsen i princip stödjer öppenhet och transparens, bedömer Skolstiftelsen att en fullskalig offentlighetsprincip inte skulle leda till betydande fördelar för vare sig verksamheten eller eleverna. Risken är att den stora mängden tillgänglig information blir svår att navigera, vilket kan försvåra för allmänheten att hitta den mest relevanta informationen. Transparens bör inte vara ett självändamål, utan syfta till att förbättra förståelsen för skolornas verksamhet och skapa förutsättningar för informerade beslut.

Föräldrar och andra intressenter har behov av tydlig och kontextualiserad information som är lätt att förstå och som ger en korrekt bild av skolans verksamhet. En alltför bred tillämpning av offentlighetsprincipen kan istället resultera i en stor mängd osorterad information, där det centrala och viktiga försvinner i mängden. Detta riskerar att skapa missförstånd och feltolkningar som kan påverka skolans rykte negativt, utan att för den delen ge en mer rättvisande bild av verksamheten.

Det är viktigt att tillhandahålla relevant och kontextualiserad information. En mer selektiv tillämpning av insynen, med fokus på specifika delar av verksamheten, kan säkerställa att insynen blir meningsfull och att den skyddar integriteten hos de individer som är involverade i skolverksamheten. Skolstiftelsen vill också poängtera att det finns risker med att känslig information om elever och personal blir tillgänglig för allmänheten. Detta kan inkludera uppgifter om elever med särskilda behov, vilket kan leda till integritetsproblem och i värsta fall en negativ påverkan på de berörda individerna.

En selektiv tillämpning av offentlighetsprincipen skulle också göra det möjligt att fokusera på de delar av verksamheten som är av störst intresse för allmänheten och därigenom göra insynen mer hanterbar och relevant. Skolstiftelsen menar att detta skulle skapa en bättre balans mellan behovet av transparens och skyddet av individer som är involverade i skolans verksamhet, vilket inkluderar både elever och personal.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget om offentlighetsprincipen innebär att resurser som idag är öronmärkta för undervisning och pedagogiska aktiviteter istället skulle behöva omfördelas för att möta de administrativa kraven. Skolstiftelsen ser med oro på de konsekvenser detta kan ha för skolans kärnverksamhet, då ekonomiska resurser som skulle kunna användas för att förbättra undervisningskvaliteten istället måste täcka ökade administrativa kostnader.

Skolstiftelsen anser att det är avgörande att resurser används på ett sätt som stödjer skolans kärnuppgift - att ge eleverna en högkvalitativ utbildning. Om administrativa kostnader tillåts växa på bekostnad av undervisningen, kommer det att påverka kvaliteten negativt och riskera att eleverna inte får det stöd de behöver för att lyckas. Detta är särskilt allvarligt i en tid när skolor står inför många utmaningar, såsom ökade krav på stöd för elever med särskilda behov och behovet av att stärka elevhälsan.

Rättssäkerhet

Betänkandets och promemorians förslag innebär att fristående förskole- och skolhuvudmän kommer att behöva fatta beslut vid begäran om utlämnande. Inför ett sådant beslut ska huvudmän genomföra sekretessprövningar enligt offentlighets- och sekretesslagen eller tillämpa vägransgrunder med hänsyn till skydd för enskilda intressen.

Det är av yttersta vikt att säkerställa att samtliga huvudmän har rätt kompetens och kan få stöd inför tillämpning av de nya bestämmelserna. Utredningen saknar dock förslag om utbildningsinsatser, som exempelvis kan tas fram och samordnas av kommuner eller skolmyndigheterna.

Om enskilda förskole- och skolhuvudmäns kompetens inför tillämpning av det nya regelverket inte säkerställs, riskerar känsliga uppgifter om barn och elevers personliga förhållanden obehörigen röjas.

För att säkerställa rättssäkerheten vid hantering av känsliga uppgifter anser Skolstiftelsen dessutom att stödinsatser och utbildning för fristående huvudmän måste säkerställas. Utan detta riskerar regelverket att leda till felaktig hantering av känslig information, vilket kan få allvarliga konsekvenser. För mindre aktörer, som ofta inte har samma organisatoriska resurser som större skolhuvudmän, är behovet av stöd och utbildning särskilt stort. Detta kan omfatta juridiskt stöd och specifik utbildning i hur sekretessregler ska tillämpas, för att säkerställa att de nya reglerna efterlevs på ett korrekt och rättssäkert sätt.

Alternativt förslag: Insynslag

Avseende elevers och vårdnadshavares behov av att ta del av nödvändiga uppgifter inför skolval, anser Skolstiftelsen att det tillgodoses i hög grad genom Skolverkets verktyg för jämförelse av grundskolor och anpassade grundskolor samt Skolinspektionens tillsynsbeslut och kvalitetsgranskningar, som redan idag finns tillgängliga för allmänheten.

Som ett alternativ till det föreslagna införandet av offentlighetsprincipen föreslår Skolstiftelsen att en särskild insynslag införs, anpassad för skolsektorn. En sådan insynslag skulle kunna utformas för att ge allmänheten tillgång till relevanta och specifika sammanställningar av skolans verksamhet, såsom årsredovisning och kvalitetsrapport med fastställda nyckeltal, till exempel: Antal anställda, antal elever, antal behöriga lärare, antal skolledare, antal anställda inom elevhälsan, examensgrad för elever och närvarosnitt för elever. Genom att begränsa insynen till specificerade handlingar skulle man kunna minska den administrativa bördan, samtidigt som man uppfyller allmänhetens behov av insyn i skolans verksamhet.

Skolstiftelsen menar att en sådan lösning skulle bidra till en rimlig balans mellan transparens och administrativ belastning, utan att äventyra skolans kvalitet och långsiktiga hållbarhet. Skolstiftelsens ståndpunkt är att detta vore mer gynnsamt för kärnverksamhet och upprätthållandet av en hög utbildningskvalitet som gynnar elevernas utveckling och framtid.

Med vänlig hälsning,

Tomas Abrahamsson, VD

